

kapsayacak şekilde devam ettirmesi ise hayatını adadığı alanın bilimsel tarafının sorumluluğunu öğrencilerine devretmek isteğiyle açıklanabilir.

Özkan'ın, Türk müziğinin yakın tarihindeki en önemli kurumunun ve bu kurumda modern müzikolojii kurup geliştiren silsilenin son temsilcisi olduğu rahatlıkla söylenebilir. Türk müziğinde makamların bu kadar çeşitlenme sebebinin, her türlü duyguyu ve duyguların kişiden kişiye değişebilen en ince nüanslarını ifade ihtiyacı olarak açıklanabileceğini belirtmiştir. Özkan müzik üzerine sürekli düşünen, felsefeye ve diğer estetik alanlara ilgi duyan, her zaman iç âlemindeki zenginleşmeye önem vermiş olan özel bir şahsiyettir. Feyz-i yektâ ve dilefzâ adlarını verdiği iki makam tertip etmiş, otuz beşi saz eseri ve birçoğu klasik fasıl formlarında olmak üzere beste, ağır semâi, yürük semâi, şarkı, türkü, ilâhi ve köçekçe tarzında, büyük bir kısmının güftesi de kendisine ait 187 eser bestelemiştir. İlk bestesi sözleri Bâkî'ye ait, "Gel ey sâkî bulunmaz böyle âlî dilgüşâ meclis" mısrayla başlayan sûzinak şarkısıdır. Döneminde bazı dergilerde ve kitaplarda müziğe dair makaleler yazmakla birlikte söz edilmiş kitabının dışında en geniş yazı serisini *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* için kaleme almıştır. Bu ansiklopediye Türk müzik formları, makamları ve usulleri çerçevesinde yazdığı 120'nin üzerinde madde ile Türk müzik kültürüne büyük katkı sağlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmail Hakkı Özkan, *Türk Müzikleri Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, İstanbul 2010, tür.yer.; Ahmet Doğan Özeke, *Bir Neyzenin Hatıraları: Neyzenler Kahvesi*, İstanbul 2000, s. 26-27, 47; Gönül Paçacı, "İsmail Hakkı Özkan'a Dair", *Musikişinas*, sy. 10, İstanbul 2008, s. 158-166; "İsmail Hakkı Özkan'ın Boğaziçi Üniversitesinde Yaptığı Konuşma" (bant çözümü), a.e., sy. 11 (2010), s. 98-122.

GÖNÜL PAÇACI TUNÇAY

ÖZLER, Mevlüt

(1957-2014)

İlahiyatçı.

16 Mayıs 1957'de Erzurum ili Tortum ilçesinin Aşağı Serdarlı köyünde doğdu. Babası Yusuf Efendi, annesi Sultan Hanım'dır. İlk öğreniminin ardından girdiği Erzurum İmam-Hatip Lisesi'nden 1976'da mezun oldu. Bu esnada hâfızlığını tamamladı. İmam-Hatip Lisesi ve Yüksek İslâm Enstitüsü'nde öğrenci iken Gürcükapı, Kurşunlu, Emirşeyh ve Şeyhler medre-

seleri başta olmak üzere çeşitli yerlerde Ali Küçük, Yunus Kaya ve Halis Emek'ten Arapça dersleri aldı. 1980'de Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdi. Ertesi yıl açılan asistanlık sınavını kazanarak Kelâm Ana Bilim Dalı'nda asistan oldu. 1982'de Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nün kapatılıp öğrenci ve öğretim elemanlarının Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne nakledilmesi üzerine bu fakülteye geçti. Aynı üniversitede yüksek lisans çalışmasına başladı. Şerafettin Gölçük'ün danışmanlığında yaptığı *İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî ve Akidesi* adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı (1985). Ardından Mustafa Said Yazıcıoğlu'nun danışmanlığında hazırladığı *Ehl-i Sünnet ve Mu'tezile'de Tevhid* adlı tezini 1991'de bitirdi. 1994'te doçent, 2000 yılında profesör oldu. Kelâm Anabilim Dalı ve Temel İslâm Bilimleri Bölümü başkanlıklarının yanı sıra Fakülte Kurulu ile Fakülte Yönetim Kurulu üyeliğinde bulundu. Suudi Arabistan, Fransa, Ürdün, Belarus, Almanya, Hindistan ve Bulgaristan'da ilmi araştırmalar yapan Mevlüt Özler çok iyi derecede Arapça ve İngilizce biliyordu. 19 Ekim 2014'te geçirdiği beyin kanaması sonucu hastahaneye kaldırıldı ve 3 Kasım 2014 tarihinde vefat etti, cenazesi Kümbet Köyü Mezarlığı'nda defnedildi.

Çalışmalarına İslâm düşüncesi açısından bakış yapan Mevlüt Özler bu sebeple eserlerinde "İslâm düşüncesinde..." üst başlığını kullanmıştır. *İslâm Düşüncesinde Tevhid* adıyla yayımlanan doktora çalışmasında Ehl-i sünnet ile Mu'tezile'nin tevhid anlayışlarını mukayeseli bir şekilde ele almıştır. *İslâm Düşüncesinde 73 Fırka Kavramı*'nda da benzer yöntemi benimsemiştir. Fırkalaşmayı tabii görmekle beraber firkalar arasında düşmanlık ve kavgaya karşı çıkmak, birlikte yaşamayı tavsiye etmekte, tarihî süreç içerisinde ortaya çıkan anlayışları eleştirel bir gözle yeniden ele almayı teklif etmektedir (s.

Mevlüt Özler

17-18). Müellif, geçmişe takılıp kalmayı uygun bulmadığı gibi modernliğin peşinden gitmeyi de onaylamamaktadır. Geçmişin yanlışlarını ve doğrularını günümüze taşıyarak gelenekle modernlik arasında yer alacak bir sentezin yapılabileceğini söylemektedir (*İslâm Düşüncesinde Ehl-i Sünnet*, s. 8). Kur'an-ı Kerim'e yaklaşırken önce meselenin Kur'anî temellerinin tesbit edilmesinin gerektiğini düşünmekte, fırka ve şahısların görüşleri istikametinde Kur'an'a yaklaşılması durumunda Kur'an'ın ikinci planda bırakılması gibi bir yanlışla düşülmüş olacağını kaydetmektedir (*İslâm Düşüncesinde İnsan Hürriyeti*, s. 11). Mevlüt Özler görevli bulunduğu fakültede lisans dersleri yanında yüksek lisans ve doktora derslerine de girmiş, çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezi yönetmiştir.

Eserleri. 1. *İslâm Düşüncesinde Tevhid* (İstanbul 1995). Müellifin doktora tezi olan eserin girişinde konunun önemi belirtildikten sonra mesele İslâm öncesi tevhid inancı açısından ele alınmış, tevhid kavramı ve çeşitleri üzerinde durulmuştur. Eserde ayrıca Cenâb-ı Allah'ın zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde tevhid konuları işlenmiştir. **2. *İslâm Düşüncesinde 73 Fırka Kavramı*** (İstanbul 1996). Eserde Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at adlandırmalarının tarihî arka planı ve kavramsallaşma süreçleri incelenmiştir. Bu arada ümmetin yetmiş üç fırkaya ayrılacağını bildiren rivayetler karşılaştırılıp değerlendirilmekte, fırka kavramı ve itikadî İslâm firkaları üzerinde durulmakta, Fırka-i Nâciye, Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at adlandırmaları ko nu edilmektedir. Müellif bu rivayetdeki yetmiş üç sayısının çoklukta kinaye ve kurtuluşa eren fırkanın İslâm geleneğinin çoğunluğunu temsil eden Ehl-i sünnet olduğunu söylemektedir. **3. *İslâm Düşüncesinde İnsan Hürriyeti*** (İstanbul 1997). İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî ekseni olarak hazırlanmış bir araştırma olup eserde Kur'an'da insan hürriyeti, kelâm ilminde insan hürriyeti ve İslâm mezheplerinin görüşlerinin tahlil ve tenkidi yer almaktadır. **4. *İslâm Düşüncesinde Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Bid'at Adlandırmaları*** (Erzurum 2001). Müellifin profesörlük takdim tezi olup eserde Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at kavramlarının analizi yapılmaktadır. Ayrıca firkaların ortaya çıkış süreci ve birbirlerine etkileri, taklit ve taassup zihniyetinin sonuçları, sosyal ve siyasal ayrışmalarının teolojik içerik kazanmaları, Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at adlandırmalarının tarihî ve teolojik bağlamı gibi konular üzerinde durulmaktadır.

Müellif bu eserlerden başka *Kelâma Giriş* (Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Eskişehir 2011), *Kelâm El Kitabı* (Ankara 2012) gibi ders kitaplarında bölüm yazarlığı yapmış, ayrıca yurt içi ve yurt dışı sempozyumlarda sunduğu tebliğleri, çeşitli ansiklopedilerde maddeleri, radyo ve televizyon konuşmaları, konferansları ve seminerleriyle birçok etkinlik göstermiş, onun *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* ile (sy. 13, s. 55-89; sy. 13, s. 91-106; sy. 14, s. 47-65) *EKEV Akademi Dergisi*'nde (I/1, s. 65-79; I/2, s. 127-145; I/3, s. 19-31) çeşitli makaleleri yayımlanmıştır. Mevlüt Özler çalışmalarında mutedil, uzlaştırıcı, eleştirileri ölçülü, muhatapları incitmeyen, hâkim gelenekten ayrılmayan, kavram analizine önem veren, analitik bir düşünce tarzını benimsemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mevlüt Özler, *İslâm Düşüncesinde Tevhid*, İstanbul 1995; a.mlf., *İslâm Düşüncesinde 73 Fırka Kavramı*, İstanbul 1996; a.mlf., *İslâm Düşüncesinde İnsan Hürriyeti*, İstanbul 1997; a.mlf., *İslâm Düşüncesinde Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Bid'at*, Erzurum 2001 (maddenin yazımında ayrıca Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki özlük dosyası ve ailesinin verdiği bilgilerden faydalanılmıştır).

İLYAS ÇELEBİ

ÖZTUNA, Yılmaz
(1930-2012)

**Tarihiçi, yazar,
Türk müzikisi uzmanı.**

İstanbul'da doğdu ve Cihangir semtinde büyüdü. İlköğreniminden sonra İstanbul Belediye Konservatuarı'na ve Beyoğlu İstiklâl Lisesi'ne devam etti. 1950'de Paris'te Siyasal Bilgiler Okulu'na girdi, ancak ilgisini çekmeyen derslerden dolayı burayı bitirmedi. Alliance Française'in yüksek kısmından Fransızca sertifikası aldı (1957). Paris'teki uzun ikametinde Avrupa hânedanlarının şeceresi ve Avrupa tarihiyle yakından ilgilendi. Yurda döndükten sonra *İstanbul Ansiklopedisi*, *İslâm-Türk Ansiklopedisi* ve *Mûsiki Mecmuası*'nda çalıştı. Hayat müessesesinde ilmi danışman (1961-1962), yazı işleri müdürü (1962-1965) ve genel yayın müdürü (1965-1974) oldu. On yıl *Hayat Tarih Mecmuası*'nı yönetti. 1969'da siyasi hayata atıldı. Kendi ifadesine göre o dönemde Türk milliyetçileri Demokrat Parti'yi sevmiyordu. Ancak 1960 darbesinden sonra Demokrat Parti'nin değerlendirilmesinde başka bir üslup benimsendi. Görüşleri yanında tarih alanındaki popüler tanınırlığıyla basın

Yılmaz
Öztuna

hayatına yeni bir renk getiren yorumlarıyla Adalet Partisi'nin dikkatini çekti ve 1969'da Konya'dan milletvekili seçildi. Partide "yeminliler" denen grubun üyesi olarak tanındı. 1980'den sonra Milliyetçi Demokrasi Partisi'nde yer aldı, adaylığı Millî Güvenlik Konseyi tarafından veto edilince istifa etti. TRT'nin çeşitli kurullarında üyelik yaptı, Kültür Bakanlığı başmüavirliğinde bulundu (1974-1977). Türk Müzikisi Devlet Konservatuarı Yönetim Kurulu üyeliği, Devlet Klasik Türk Müzikisi Korosu'nun kurucu yönetim kurulu üyeliği, Yay-Kur Osmanlı siyasi ve medeniyet tarihi öğretimi üyeliği, Millî Eğitim ve Kültür bakanlıklarının pek çok kurulunda üyelik ve başkanlık yaptı. *Türk Ansiklopedisi*'nde genel yayın müdürü olarak çalıştı. *Hayat*, *Tercüman*, *Son Havadis*, *Dünya* gibi dergi ve gazetelerde makaleleri yayımlanan Öztuna'nın tarihçiliği yanında bestekârlığı ve şairliği de vardır. Ayrıca Klasik Türk müzikisi sahasında bilgi ve yayınları ile tanınmaktadır. Kendisine Türkiye Millî Kültür Vakfı tarafından şeref armağanı verildi (1985). Eserlerinin sayısı 130'a yaklaştı. 1998'den itibaren *Türkiye* gazetesi başyazarlığı yapan Öztuna 9 Şubat 2012 tarihinde Ankara'da öldü.

Öztuna'nın yazarlık tecrübesi 1950'de Paris'e gitmeden önce başlamış, on dört yaşında iken Ankara Muharebesi üzerine kaleme aldığı eseriyle ilgi çekmiştir. Hüseyin Sadeddin Arel, İsmail Hami Danişmend ve dönemin ünlü yazarlarının bulunduğu özel toplantılara düzenli biçimde katılmış, Türk müzikisi üzerine yazdığı yazılar Sadeddin Arel'in dikkatini çekmiş, onun tarafından teşvik edilmiş ve 1949-1955 arasında *Türk Müzikisi Lûgati*'ni parça parça neşretmiştir. Paris'te Fransa ve Avrupa tarihiyle ilgili tesbitler yapmış, ayrıca bu şehirde ve civarında yerleşmiş olan Osmanlı hânedanı mensuplarıyla yakın dostluk kurmuştur. Öztuna, dönemin birçok tarihçisi gibi isabetli olarak Türkiye tarihini ve Türk tarihini bir bütün halinde ele almış, devlet hayatında devamlılık üzere

rinde durmuştur. Onun II. Abdülhamid ve darbeler üzerinde o dönemdeki geçerli görüşlere karşı çıkışı da büyük ölçüde 1950'lerdeki Paris dönemi ve daha sonra *Türkiye Tarihi*, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*, *Türk Müzikisi Ansiklopedisi* ve *Hayat Tarih Mecmuası* gibi yayın faaliyetleriyle olmuştur.

Yılmaz Öztuna, Osmanlı Devleti'nin son kuşağı ile iç içe yaşamıştır. I. Dünya Savaşı'nda yedek subay olan babası Muhittin Öztuna ve dostlarından, imparatorluğun son on beş yılının canlı şahitlerinden olayları dinlemiş, bu da onun okumalarına yön vermiştir. Türk müzikisini ehliyetle öğretecek hocaların ve özellikle Sadeddin Arel ile Rauf Yektâ Bey gibi hem Batı müzikisini ve kültürünü bilen hem Türk müzikisinde yeni görüşleriyle çığır açan üstatların yanında bulunmuştur. Türk müzikisine dair eserlerinde bu husus görülmektedir. Edebiyat tarihine yönelmesi, başta Mehmed Fuad Köprülü çevresi olmak üzere Zeki Velidi Togan gibi tarihî coğrafyanın âlimleriyle olan yakınlığı sağlamıştır. Coğrafyayı iyi bilen ve yoğun biçimde kullanan bir yazar olan Öztuna, Arap harflerini özel bir merakla öğrenmiş, divan edebiyatı ile ve kâyi'nâmelerin okuyucusu olmuştur. Nihal Atsız gibi Türkçü çevrelerle yakın dostluğuna rağmen Türkçülük, Türk medeniyeti ve Avrupa medeniyetine dair görüşleri, Türk milliyetçiliği büyük ölçüde kendisinininkine paralel bir seyir izleyen Yahya Kemal'in görüşlerine çok yakındır. Arşiv çalışmaları yapmadığını ve arşive girmediğini kendisi de söylemiş, ancak başta İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Ömer Lütfi Barkan ve Halil İnalçık olmak üzere arşivde çalışma yapanların araştırmalarından faydalanmıştır. Fransız tarihi neşriyatını da uzun yıllar ciddiyetle takip etmiştir. Öztuna'nın bu faaliyeti, onun dar bir Osmanlı çevresinin dışında Avrupa tarihçiliğiyle temas edip mukayese yapmasını sağlamıştır. Köprülü'den hayli etkilendiği anlaşılan Öztuna'nın ilginç ve akıcı bir üslubu vardır. Hayat Yayınları arasında çıkan ve 135.000 adet baskıya ulaşan *Resimlerle Türkiye Tarihi* bütün Türk ve Türkiye tarihini ele alır; burada genel hatlar yanında ayrıntıların da tanımlayıcı bir pedagojik yöntemle metnin içine yerleştirildiği görülür. Öztuna'nın ciltlerle ifade edilen eserlerinin okunmasını sağlayan üslubudur. Hiç şüphesiz birçok doğruya işaret eden yeni yorumlar yanında eserlerinde maddî hatalar da vardır. Bunları zamanla düzelttiği dikkati çeker.

Eserleri: 1402 Ankara Muharebesi, Bayezid ile Timur'un Ölümü ve Fet-